

osztályokban a természet rajz tanítását is felöleli. Már 1883-ban a tantervi redukció alkalmával kimondatott, hogy a földrajzi tanításnál csakis az egyes földrészeket vagy vidékeket jellemző állatok és növények mutatandók be. Most e követelmény még határozottabban fejeztetett ki, s e mellett I. és II. osztályban is a természeti leírás után a politikai határok s a politikai felosztás ismertetése is megkívántatik.

Az eddigi földrajzi tananyag tulságos oro- és hidrográfiai részletei érezhető megrövidítést szenvedtek.“

Látnivaló, hogy bírálatomban is azokra a követelményekre volt fektetve súly, melyeknek érdekében az új tantervben módosítás történt. Hagyjuk a Rechthaberei-t. Sokkal fontosabb előttem az egész tanterv conceptiója, melyet fentidézett bírálatomban a pyramidalis csoportosítás neve alatt érintettem, s épen ezzel, a tanterv egyetemes becsértékével kívánok foglalkozni.

(Folyt. következik.)

Bokor József.

Az egy középiskola. Bernből vesszük azt az érdekes hírt, hogy dr. Gobat nevelés-ügyi főigazgató a svajczi köztársasághoz emlékiratot terjesztett be, melynek tárgyát a középiskolai reform képezi. E reform főbb vonalai, amaz eszme körül csoportosulnak, melyet az egy középiskola nevével megjelölni szokás. A tanterv csontvázát nem a nyelvek, kivált a classicusok képezik hanem a tudományok. A nyolcz osztályára tervezett egy középiskola felsőbb három osztályában bifurkációt tervez a nyelvtanítás érdekében. A svajczi közoktatási tanács Gobat nézeteit magáévá tette.

A Magy. Tud. Akademiában Láng Lajos aprilis 8-án felolvasást tartott a hazai középiskolákról. A felolvasás statistikai egybeállítását képezte a középiskola 1867—1885 adatainak. Az adatok csoportosításban főtekintettel a középiskolák nemzeti hivatására volt.

A debreczeni ev. ref. iőiskola tanárkara a jogakadémiák ügyében előterjesztést intézett illető főhatóságához, a tiszántuli egyházkerület közgyűléséhez. Ez előterjesztés érdekes adalékot képez a hazai felsőbb oktatás vajudó kérdéséhez. Bármily régen vajudik is azonban e kérdés, megoldása modozatainak még csak körvonalai sem tűntek elő, sem a központi hatalom sem az autonom hatóságok intéző körei irodájából. Ez utóbbiak, — összesen a védekezésre szólnak, még erőik túlszigázása árán is. A közoktatási miniszterium részéről pedig, a harmadik egyetem tervezésének évekkal ezelőtt szárnyra bocsátásán s aztán e harmadik egyetem által absorbealandó jogakadémiák megrendszabályozásán kívül, egyéb előtérbe nem nyomult. E két pont az összesen, mely évek óta kíséri a

felsőbb oktatás rendkívül fontos mezején. Minden egyéb mélyen hallgat a feledékenység ölében.

A fentemlitett előterjesztés is csak az idézett szempontból tesz számot. Védi a jogakadémiák szükségességét, életképességét. A védelmet részint történelmi okokkal, részint a mai felsőbb oktatás körülményeinek adataival támogatja. E szempontból érvei meggyőzők.

Tovább alig is terjed ez az előterjesztés; úgy látszik nem engedte az a helyzet, mely erőit összesen a meglévő intézmények conserválására kényszeríti. Talán egy pontjában találunk, e különben terjedelmes előterjesztésnek, olyas valamit megpendítve, a miben a tovább építés félénk nyomait sejtjük: „Ez alkalmat is megragadjuk arra nézve, hogy akadémiánkon újabb bölcsészeti és jogi tanszékek felállítását az egyházkerület gondoskodásába ajánljuk.“ Emnyi az egész. Pedig van hite az előterjesztést készített tanároknak intézetük jövője felől. Azt mondják ugyanis, hogy „ha a fejlődésnek érintett (merőben közjogi. Szerk.) általános akadályai el fognak hárittatni: akkor az óhajtott felvirágzásnak alig fog többé valami számbavehető nehézség útjában állni.“ Sőt azt mondják, hogy egy pillanatra sem tévesztik szem elől „azt a nemes törekvést, hogy a debreczeni főiskola akadémiaja idővel egyetemmé fejlesztessék.“

Ha pedig akként állnak a dolgok, úgy elérkezett az idő arra, hogy a felsőbb oktatásnak nem csupán közjogi oldala, hanem az azzal legalább is egyenlő fontosságú iskolai oldala, az illető iskolafentartó hatóságoknál, az irodalomban előkészítő megbeszélést leljen. Szilárd meggyőződésünk szerint, csak ha e kérdés előtérbe nyomul s az irodalom verőfényén megérlelődik, akkor s általa foszik köddé sok, maig kiválóan nyomasztónak tekintett nehézség; akkor leli meg, a felsőbb oktatás, amaz egyetemes szempontot, melynek az iskolai élet épen ez ágát dominálni kell.

A harmadik egyetem. Dr. Pávay, a posonyi országos kórház főorvosa annak a röpiratának, melyben kifejti egy harmadik országos egyetem felállításának szükségét s ennek helyeül Pozsonyt jelöli meg, egy példányát megküldte dr. Billroth, bécsi hírneves orvosnak, ki a figyelmet megköszönve, a röpirat tárgyáról ekként emlékezik meg:

Sokkal kevésbé vagyok tájékozva a magyar viszonyok felől, sem hogy megítélhetném, Magyarország melyik városában kell felállítani a harmadik egyetemet. Ugy éreztem azonban mindig, hogy Pozsonynak e részben, és pedig tárgyilagosságból, elsőbbsége van. Csodálkozom, hogy ama régebben kifejezett gondolatomat, melyet közelebb „Aphorismaim“-ban is elmondtam, eddig egy oldalról sem vették figyelembe, nevezetesen,

hogy az egyetemek régi fogalmától, a négy facultastól eltérve, sőt eltérve a hármastól is, minők Czernovitzben, Lembergben, Zágrábban vannak, csupán egy, természet és orvostudományi egyetem állítassék fel. Magyarországon hogyan áll a jogászok, a theologusok és a philosophusok dolga, nem tudom. Itélje meg Ön, hogy tanuló korában volt-e köze a többi facultásokhoz. Az orvostanhallgatónak erre valóban nincs ideje. A régi Universitas literarum négy facultasa, nem egyéb történelmi phantomnál, mely gymnasiumaink jelen fejlettsége mellett értelmét veszítette. Azonban melyik modern állam érzi magát elég erősnek arra, hogy az ily nemű, évtizedekre szóló reformot föl merne vetni. Kifelé a háborútól való félelem, befelé a köztársaságtól és a socialistáktól való aggodalom s azon felül teljes pénz hiány! Marad minden a régiben.

A lillei egyetem és Berthelot. A francia minisztertanácsban márcz. hó 10-én Berthelot közoktatásügyi miniszter előterjesztette, hogy a douai-i philosophiai és jogi facultast átteszi Lillebe, hol a francia universitásnak természettudományi és orvosi facultása van, s ekként északi Franciaországban a felsőbb oktatásnak önálló központját megalkotja. E központosítás indító okait Ernest Lavisse a *Revue internationale de l'enseignement superieurs*-ben hathatós érvekkel támogatja. Ez érvek közül kiemeljük a következőket: A központosítás végrehajtásával lesznek csupán a különböző facultások hallgatói abban a helyzetben, hogy az őket érdekelhető különböző facultások előadásait hallgathatják. A központosítást épen Lilleben az is követeli, hogy ott a katholikusoknak erős középiskolára támaszkodó felsőbb oktatásuk van; már most a köztársaság érdeke követeli, hogy ugyanott az „Université“ tekintélye nyerjen erősödést. Ez érveken túl Berthelot azzal támogatta a minisztertanácsban javaslatát, hogy csak erős vidéki tudományos központok megteremtésével lehet ellensúlyozni azt a tényleg tapasztalható bajt, hogy a párisi felsőbb oktatás túl van tömve hallgatókkal. — Douainak természetesen nincs inyére facultásainak elvesztése s mint írják minden módon tüntetnek a miniszter terve ellen, melyet azonban megakadályozhatni mégis aligha fognak. Itt említjük meg egyúttal, hogy a francia képviselőház törvényt hozott a *Collège de France*-nak kibővítéséről, melynek építési és felszerelési munkálatai 9,301.000 frankba kerülnek. Végül ugyancsak itt teszünk röviden említést arról is, hogy Algirben a Ferry és Paul Bert által kezdeményezett francia egyetemet apr. 13-án maga Berthelot, közoktatási miniszter ünnepélyesen megnyitotta. Ez alkalommal mondott beszédéből kiemeljük, terünk szük méretéhez képest, a következő részt: „A felsőbb oktatás a közműveltség virága, és becsülete, mely bizonyítja életképességet, mert a nemzeteknek, a tartományoknak, a városoknak csak akkor van hatalmuk, ha vannak művészeik, tudósaik, mechanikusaik, kik a felsőbb oktatásban nyerik képzettségüket. Egy szülemlő társadalomban az élet küzdelme jár elől s összes iskolai szükséglete legfelebb az elemi oktatásból áll, mely mindennapi használatra. Ott még nincs felsőbb oktatás. Így volt ez Észak-Amerikában is, e második Európában, mely a mi régi civilisationkból származott. Egy ideig gyarmatosaik minden törekvése a mindennapi élet fönntartására irányult, nem mintha szükségük nem lett

volna a tudományokra, azonban azt tőlünk, Európától kapták. De midőn megszerezte biztonságát, s gazdagsága felhalmozódott, a maguk módja szerint akartak élni s megkezdték a tudományok művelését, ennek minden ágában. Ehhez pedig oly erővel láttak hozzá, hogy ma akárhány ponton kiáltják a versenyt azokkal a nemzetekkel, melyeknek civilisatiojuk régibb, sőt nekik mintául szolgált.“

A philosophia helyfoglalása főiskoláink tanrendében.

XX.* A kecskeméti ref. főiskola Jog- és Államtudományi karában az 1886—87 mindkét felében:

Jogbölcészlet I-ső felév heti 8 óra. Nagy Ferencztől.

Bölcészeti erkölcsstan 1 félév het. 4 óra. Dr. Beliczay J.-tól.

Művelődés történet 1 félév, heti 4 óra. Dr. Kovács P.-tól.

Bölcészlet történet 2-ik félév. heti 2 óra. Nagy Ferencztől.

Bölcészeti encyklopaedia 2-ik félév het. 2 óra. Dr. Szombathy István-tól.

Büntetőjogi lélektan 2-ik félév, het. 2 óra. Dr. Kecskeméti Lajostól.

XXI. A győri kir. Jog- és Államtudományi kar 1886—87 2-ik félév.

Művelődés történelem ethnographiai alapon het. 4 óra. Dunay Ferencztől.

A positivismus alapelvei, het. 1 óra. Ugyanattól.

XXII. A nagyvárad kir. Jog- és Államtudományi kar 1886—87, 2-ik félév.

Ethika, het. 2 óra. Dr. Nemes Imrétől.

A jogbölcészlet története, het. 1 óra. Dr. Hoványi Gyulától.

XXIII. A kassai kir. Jog- és Államtudományi kar 1886—87. 2-ik félév.

A philos. encyklopaediája, het. 2 óra. Dr. Stóhr Szilárdtól.

XXIV. A marmaros-szigeti h. h. lyceum kebelében fennálló Jog- és Államtudományi kar 1886—87. 2-ik félév.

Büntetőjogi lélektan, het. 2 óra. Breznay Páltól.

Metaphisika, het. 4 óra. Melegh Gyulától.

XXV. A zeperjesi ág. hitv. akadémiában.

A bölcséleti ethika, het. 4 óra. Dr. Szlávik Mátyástól.

Az ujkori bölcsélettörténetet, het. 4 óra. Ugyanattól.

Észjogi repetitoriumot, het. 1 óra. Dr. Horváth Ödöntől.

XXVI. A sárospataki ev. ref. akadémiában, az 1886/7 2-ik félév:

A művelődés történetet het. 4 óra Orbán József-től.

A bölcészettörténetet het. 4 óra Dr. Finkey J.-tól.

A nevelés és oktatásban, het. 2 óra Ugyanattól.

A jogbölcészletet het. 4 óra. Ugyanattól.

*

Dr. Szlávik Mátyás, az eperjesi akademián a philosophiai disciplinának tanára, a főiskoláink tanrendében szerfelett fogyatékosan képviselt philosophiai studiumok, különösen pedig a bölcészeti ethika érdekében a következő figyelemreméltó észrevételeket teszi:

A hazai akadémiákon, az összes tudományágak közül, legin-

* I—XIX-ig lásd a „M. Ph. Szemle“ ez évi első számában.